

DE
NEDERDUITSCH E T A A L
I N Z U I D - A F R I K A H E R S T E L D .

V I J F E N T W I N T I G S T E H O O F D S T U K .

O V E R S Y N T A X I S I N H E T A L G E M E E N .

Bepaling.

340. Syntaxis, dat is ordelijke zamenstelling, is dat gedeelte der spraakk., dat ons ww. tot volzinnen, en volzinnen onderling tot een redeverband leert zamenvoegen.

Verdeeling der stof.

341. De Syntaxis laat zich gevoegelijk in vijf deelen splitsen, te weten :

- A. De leer van den volzin ;
- B. De onderlinge betrekking der ww. door *Overeenkomst* en *Beheersching* ;
- C. De woordvoeging of volgorde der woorden ;
- D. Het redeverband ;
- E. De zin- en scheiteekens.

Het tweede gedeelte, als van grooteren omvang dan de overige, en daarenboven uit den aard tweeledig, zal twee hoofdstukken beslaan, terwijl aan elk der andere deelen een afzonderlijk hoofdstuk zal worden toegewijd.

Z E S E N T W I N T I G S T E H O O F D S T U K .

O V E R D E N V O L Z I N .

Bepaling.

342. Een volzin is, gelijk de naam te kennen geeft, eene zeggung welke een' volledigen zin oplevert.

Eene zeggings levert een volledigen zin op, wanneer men uit de ww. en derzelver samenhang ten volle verstaat wat er mede gezegd is.

Bestanddeelen van eenen volzin.

343. Tot een' volzin behooren noodzakelijk twee deelen: het eerste, *het onderwerp*, dat is, hetgeen waarover men spreekt; het tweede, *het gezegde*, of hetgeen men van het onderwerp zegt: *Eerlijkheid is eene deugd, die alle menschen beoefenen kunnen. De Egyptenaren balsemen hunne lijken.* Het onderwerp in het eerste voorb. is *eerlijkheid*; in het tweede: *de Egyptenaren*. Al het overige is *gezegde*.

Beide bestanddeelen niet altijd uitgedrukt.

344. Er zijn gedrongen volzinnen, waarin de beide opgenoemde bestanddeelen niet gevonden worden, en die nogtans aan de gegeven bepaling beantwoorden, omdat men in gedachte het ontbrekende aanvult. Zoo-danige zijn de geb. W. van een wkw., b. v.: *Loop, zit enz.*, dat bij verkorting staat voor *ik gebied u te loopen, ik verzoek u te zitten*; de onbep. W., als bevel gebruikt: *Hier blijven! Stil zitten!* dat is: *Gij moet hier blijven enz.* Zoo wordt in de taal der vermaning, het verl. deelw. als geb. W. gebruikt: *Welaan dan, de handen aan het werk geslagen, en niet vertraagd eer wij het heerlijke doel bereikt hebben!* Ook hier zou deze of dergelijke aanvulling in de gedachten van den hoorder of lezer plaats vinden: *Wij willen dat door u (door ons) de h. a. h. w. geslagen worden, en dat er n. v. worde, eer enz.*

Geen volzin zonder werkwoord.

345. Elke volzin onderstelt een wkw., omdat het tweede gedeelte, *het gezegde*, niet zonder wkw., dat wij daarom boven (§ 76) *zegwoord* noemden, kan worden uitgedrukt. Een zelfst. nmw. of een bijw. moge de plaats van een volzin vervangen, bij aanvulling van hetgeen er bij gedacht wordt, kan het wkw. niet achterwege blijven, b. v.: *ik roep een voorbijganger toe: hier!* is dat niet *kom hier?*—Men klopt aan de deur en ik zeg: *binnen!*—is dat niet *treed binnen?*—Ik zeg: *Brood!*—*Een stoel!* voor *geef brood!* enz.

Even zoo is het met antwoorden gesteld, die in een enkel w. bestaan, waarbij het overige uit de vraag moet worden aangevuld: *Wie heeft het slingeruurwerk uitge-*

vonden? *Christiaan Huygens.* Vul aan: heeft het sling-
eruurwerk uitgevonden.

Wat al als onderwerp van een' volzin voorkomt.

346. Het onderw. van eenen volzin wordt veelal door een zelfst. nmw. of voornmw. uitgedrukt: *Wij verwachten u morgen. De stad ligt niet ver van onze buitenplaats.*

Niet zelden staat een wkw. met deszelfs bepalingen als onderw. Zoodanig wkw. kan in de onbep. W. staan: *Altijd te huis te zitten schaaft onze gezondheid;* of ook in de aant. of aanv. W.: *Dat gij mij niet vertrouwt is mij genoeg gebleken. Of de man, dien gij bedoelt, zich de hem toegedachte onderscheiding waardig betoond hebbe, moet voor eerst nog een raadsel blijven.*

Wat een eenvoudige volzin is.

347. Volzinnen zijn eenvoudig of zamengesteld. Een eenvoudige volzin bevat een enkel voorstel, of zoo er meer dan een in gevonden worden, dan zijn zij of in de uitdrukking tot één zamengesmolten, of door het voegwoord *en* aan elkander verbonden. Zie hier voorbb.:

Volzin uit een enkel voorstel: *De uil vliegt des avonds.*

Twee voorstellen zamengesmolten: *De uil en vledermuis vliegen des avonds.*

Oplossing: *De uil vliegt des avonds,*
en

De vledermuis vliegt des avonds.

Twee voorstellen door *en* verbonden: *De maan schijnt helder, en de sterren verbleeken.*

Wat een zamengestelde.

348. Een zamengest. volzin bestaat uit twee of meer voorstellen in een redekunstig verband geplaatst, zoodat het eerste, zonder bijvoeging van het tweede, den zin onvoltooid laat. Van daar ook de benamingen voorzindeel en nazindeel. Het voorzindeel is, als 't ware, een raadsel, dat door het nazindeel wordt opgelost:

Voorzindeel. *Wanneer wij als kinderen de vermaningen van onze ouders in den wind slaan;*

Nazindeel: *Dan moeten we in rijperen leeftijd, in de dure school der ondervinding, het verzuimde inhalen.*

Men houde hierbij steeds in het oog, dat wij van eerste en tweede voorstel sprekende, niet de orde der

uitdrukking, maar die der denkbeelden bedoelen; want door omzetting verwisselen voor- en nazindeel hunne plaatsen, en hetgeen dan in de uitdrukking eerst komt, geeft ons veelal geene aanleiding om iets meer te verwachten, b. v: *Zij hebben de duisternis liever gehad dan het licht, omdat hunne werken boos waren.* Hier kan ik het tweede lid zonder nadeel voor het eerste verzwijgen. Waarom? Omdat het redegevend is, en dus tot het eerste staat, als de oorzaak tot het uitwerksel. Nu bekleedt in de natuurlijke volgorde der denkbeelden de oorzaak de eerste plaats, en daarom kon ik ze in de tweede niet verwachten. Keeren wij nu het voorbeeld om: *Omdat hunne werken boos waren, hebben zij de duisternis liever gehad dan het licht.* Nu staan voor- en nazindeel in de volgorde der denkbeelden, en alles beantwoordt aan de beschrijving van een zamen-gest. volzin.

Wat eene periode is.

349. Eene periode is een volzin, die zoo zamengesteld is, dat het eene voorstel door inlassching van het andere wordt afgebroken. De benaming *periode* beteekent letterlijk *omweg*; en inderdaad men gaat om het ingelaschte voorstel heen, om het slot van het hoofdvoorstel te vinden: *Een misdadige, al heeft hij de overtuiging, dat het door hem bedreven kwaad verborgen is, wordt door onrust en zelfverwijf gekweld.*

Het bovenstaande voorbeeld is eene zuivere periode, want het ingelaschte voorstel kan, zonder nadeel voor het hoofdvoorstel, uitgelaten worden; maar wanneer dit, behoudens de duidelijkheid van het hoofdvoorstel, niet kan geschieden, is de volzin wel, wat de schikking der deelen betreft, eene *periode*, maar beantwoordt voor het overige minder aan de benaming, omdat men door den *omweg* niet tot een duidelijk voorstel geraakt: *Ik heb den brief, dien gij mij hebt toegezonden, met veel genoegen gelezen.* Laat men hier den tusschenzin weg, dan blijkt het niet welke brief bedoeld wordt.

